

Dr. Csehi Ágota

**„A NÉPZENE SZEREPE EUGEN SUCHOŇ
INSTRUKTÍV JELLEGŰ MŰVEIBEN”**

**Megemlékezés a zeneszerző születésének 100. évfordulója és
halálának 15. évfordulója alkalmából**

**EUGEN SUCHOŇ
(1908–1993)**

A zenei világ ez évben ünnepli Eugen Suchoň, a 20. századi szlovák zeneszerző, zenepedagógus, a modern szlovák nemzeti opera megteremtője, a Modern Szlovák Zene Irányzatának egyik vezéregyénisége születésének 100. és halálának 15. évfordulóját.

Életének kezdeti fázisa az Osztrák-Magyar Monarchia társadalmi, politikai, kulturális hatása alatt folyt, mindemellett kezdettől fogva tiszteletet és szeretetet tanúsított nemzete, a szlovák nemzet kultúrája iránt. *„Suchoňnál a nép és a nemzet a művészi irányvonal középpontjába került, mindemellett nyomát sem találjuk a túlexponált nacionalizmusnak”* – írta Jan Kresánek szlovák zenetudós.¹

Suchoň már 15 évesen elhatározta, hogy hivatásos zenész lesz. Zongorát, zeneszerzést tanult az első Szlovák Zenei és Drámai Akadémián Pozsonyban.² Zenei fejlődésére és zeneszerzői tevékenységére mindenekelőtt két zenészegénység gyakorolt döntő hatást. Elsőként Frico Kafenda, a kor legnevesebb és legelismertebb szlovák dirigense, zeneszerzője, zongoristája, kiváló pedagógusa és egyben az első Szlovák Zenei és Drámai Akadémia igazgatója. Másodikként Vítězslav Novák cseh zeneszerzőt, a prágai Konzervatórium Mesteriskolájának professzorát említjük. Suchoň nagyon szegény családból származott, minek következtében nem tölthetett huzamosabb időt Prágában imént említett cseh tanáránál, mint ezt tehették kortársai, Alexander Moyzes, vagy Ján Cikker. Érdekes és egyben kiemelendő tény, hogy ennek ellenére Suchoň nagyon szoros kapcsolatba került tanárával és egyben példaképével. Ebben az időszakban, tanára hatása alatt több jelentős műve született. Ennek kiváló példája a *Kis szvit passacagliával*, op. 3.

¹ In: Kresánek, J.: *Národný umelec Eugen Suchoň*. Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, Bratislava 1961, s. 12-13

² A későbbi konzervatórium.

Valószínűleg épp e szerény anyagi körülményeknek köszönhetően formálódott ki Suchoň példaértékű emberi magatartása, erős jelleme és művészi érettsége. Mindezen körülmények következtében Suchoň azon új zenészgeneráció csoportjába sorakozott, amely a szlovák zenei életbe a 20. század negyvenes éveiben új szellemi, kulturális és zenei értékeket hozott. E csoport a *Modern Szlovák Zene Irányzat* név alatt vált ismertté és Suchoňon kívül mindenekelőtt Alexander Moyzes, Ján Cikker, Ladislav Holoubek nevét szükséges megemlíteni. Ez irányzat képviselői a modern szlovák nemzeti zene létrehozását tűzték ki céljukként. Suchoň hasonlóan kollégáihoz az általánosan ismert és alkalmazott hazai és külföldi zenei elemeken kívül (részben a romantikus zene, részben Schönberg dodekafóniája, részben a 12 hangú szerkesztésmód) mindenekelőtt a szlovák népzenei értékek felé fordult. Kresánek, szlovák zenetudós szavait idézve: „*Suchoň egyéni szintézist alakított ki a romantikus inspirációk és a klasszikus szerkesztésmód között, belefoglalva a későromantikus vonásokat, de a barokk elemeket is, nem megfedkezve a szlovák népzene óriási gazdagságáról sem.*”³

Így került Suchoň alkotói tevékenységének középpontjába a **szlovák nemzeti stílus problematikája**, a saját népének zenei kultúrája és annak sajátosságai. A szlovák népzeneben a nép szellemét, mentalitását, világnézetét, esztétikai és morális nézeteit vélte felfedezni. Ezzel a megközelítéssel hasonlóság, sőt párhuzam fedezhető fel a morva származású Leoš Janáček, Bartók Béla, illetve a további 20. századi nemzeti iskolák mestereinek álláspontja, művészi irányvonala között. E megközelítésnek adott hangot Suchoň többek között a Krůňava című nemzeti operájában, melyben Záhoj a következő szavakat idézte Szvätopluk királyhoz: „*Királyom, a dal igazat mond.*”

Bizonyos hasonlóságot fedezhetünk fel Bartók, Janáček és Suchoň zenei stílusának fejlődésben is. Mindenekelőtt a későromantika zenéjéből indultak ki, később az impresszionizmus, konkrétan Debussy zenéjének hatása alá kerültek, majd a döntő fordulat a népzene hatására következett be.

Suchoň meggyőződése volt, hogy valódi, teljesértékű művészet nemzeti vonások nélkül nem létezik. Nagyra értékelte és egyben példaértékűnek tartotta a 20. századi nemzeti zenei irányzatokat és azok képviselőit, így Stravinskit, Sosztakovicst, Szymanowszkit, Janáčeket, Bartókot, Kodályt. A népzeneből a legfontosabbnak a modalitást tartotta, ill. a modális harmóniákat, melyek törvényszerűen épültek be a nemzeti iskolák képviselőinek alkotásaiba, sajátos zenei nyelvbe.

³ Kresánek, J. – Vajda, I.: *Národný umelec Eugen Suchoň*. Opus, Bratislava 1978, s. 189

A **modalitás** jelentőségéről alkotásaiban Suchoň a következőképpen vélekedett: „*Modális alatt a melodikai és harmóniai eszközök egységét értem, de nem a diatonika szempontjából, hanem a tonális rendszer törvényszerűségének, törvényeinek szempontjából. Az így értelmezett modalitás elemei már Muszorgszkij, Debussy, Bartók és Messien alkotásaiban is megtalálhatók.*“⁴

Mindezt összegezve konstatálhatjuk, hogy a népzene Suchoň életében és alkotóművészetében nagyon fontos szerepet játszott. Zeneszerzői tevékenységének kezdeteitől nélkülözhetetlen és kimeríthetetlen inspirációs forrásnak tekintette.

A népzene Suchoň színpadi és zenekari művein kívül jelentős mértékben azonosítható és fellelhető **instruktív jellegű műveiben** is. Legjelentősebb instruktív jellegű alkotásai közé mindenekelőtt a *Képek Szlovákiából* című zongoraciklusa sorolható.

E ciklus 1954-55-ben keletkezett, Suchoň alkotói tevékenységének érett korszakában, és 1957-ben került kiadásra.

A zongoraciklus hat kötetből áll:

1. <i>Maličká som</i>	(<i>Kicsi vagyok</i>)
2. <i>Keď sa vlci zišli</i>	(<i>Mese a farkasokról</i>)
3. <i>Preletel sokol</i>	(<i>Felszállott a sólyom</i>)
4. <i>Sonatina</i>	(<i>Szonatina</i>)
5. <i>Horalská suita</i>	(<i>Pásztor szvit</i>)
6. <i>Sonata rustica</i>	(<i>Paraszt szonáta</i>)

A hatkötetes zongoraciklusra a zenei és tartalmi összefüggés, és egyben a pedagógiai fokozatosság a jellemző. Ezt tükrözik a kötetek „mottói“, illetve az egyes kötetek elején található bevezető szövegek, melyek Jancsika és Annácska stilizált történetét mesélik el gyermekkoruktól felnőtté válásukig. Maga a szöveg, illetve a történet a szlovák népi hagyományból és zenéből merít, mely hatását az egyes beépített, feldolgozott népdalok és a gazdag modalitás erősítene.

Az 1. kötet: *Maličká som (Kicsi vagyok)* tartalmazza a legkönnyebb zenei anyagot, konkrétan 5 zongoradarabot, a zongorajáték elsajátításának elemi fokát. A kötet alcíme: *Kis szvit gyermekeknek a Képek Szlovákiából című ciklusból*.

A pedagógiai fokozatosság elvét követve következik az igényesebb kötet a *Keď sa vlci zišli (Mese a farkasokról)*. A kötetben 4 darab található, me-

⁴ Suchoň, E.: *O aktuálnych problémach hudby 20. storočia*. Sovietska muzyka, 1975/1, s. 139

lyek az előző kötet darabjainál gazdagabb zenei anyagot tartalmaznak, a zongorajáték és az előadás szempontjából egyaránt igényesebb feladat elé állítják az ifjú zenészeket. A kötet összes darabjában egyértelműen fellelhető a modalitás. Hasonló szintet képvisel a harmadik kötet a ***Preletel sokol (Felszállott a sólyom)*** címmel, melybe szintén 4 modalításra épülő darabot írt a szerző.

A pedagógiai fokozatosság és egyben a zongorainterpretáció lényegesen magasabb szintjét képviseli a sorozat 4. kötete a ***Szonatina***. A mű formai jellegzetességeinek megfelelően három részre tagolódik, melyekben a két szélső gyors tételt lassú második köti össze.⁵ A Szonatina alcíme: *Szlovák katonadaltok motívumaira, az ifjúság részére a Képek Szlovákiából c. ciklusból*. A szerző e kötetben egy konkrét szlovák népdalt-katonadalt idéz, a második, lassú tételben, Andante sostenuto jelzéssel. Suchoň e darabban az 1. világháború szomorú hangulatát idézte fel, melyet Jancsika éneke imitál hangszeres változatban.⁶

A *Képek Szlovákiából c.* sorozat utolsó két kötete a ***Horalská suita (Pásztor szvit)*** és a ***Sonata rustica (Paraszt szonáta)***. Annak ellenére, hogy e két kötetet maga a szerző az instruktív jellegű zongorairodalomba sorolta, nem tekinthetők pedagógiai célú műveknek. Zenei és előadói igényességük következtében a zongorairodalom mesterfokát, a koncertpódiumok, előadó-művészek repertoárját képviselik.

A 6 kötetből álló zongorasorozat olyan népszerűségnek örvendett, hogy Suchoň az egyes köteteket egyéb instrumentális illetve vokális változatokban is elkészítette.

1. ***Malíčká som (Kicsi vagyok)*** – 3 hegedűre, vonószenekarra, gyermekkarra

2. ***Ked' sa vlcí žišli (Mese a farkasokról)*** – vonósnégyesre, vagy gyermekkarra és vonószenekarra (nagybőgő nélkül)

3. ***Preletel sokol (Felszállott a sólyom)*** – vonószenekarra

4. ***Sonatína*** – vonósnégyesre, vagy vonószenekarra 2 kürttel, 2 trombitával és ütőkkel

5. ***Horalská suita (Pásztor szvit)*** – kis szimfonikus zenekarra

6. ***Sonata rustica (Paraszt szonáta)*** – nagy szimfonikus zenekarra *Synfonietta rustica* címmel

⁵ A Szonatina tételei: 1. *Allegretto*, 2. *Andante sostenuto*, 3. *Allegro molto*

⁶ Érdekessége e dalnak, hogy Bartók ugyanezt a népdalt *Bisztrói kaszárnya* címmel 1916-ban lejegyezte Besztercebánya környékén, majd a 44 duó két hegedűre c. sorozatának 15. darabjában feldolgozta.

Suchoň a *Képek Szlovákiából* c. ciklusával olyan művet alkotott, amely koncepciója teljes mértékben megfelel a pedagógiai és a művészi elvárásoknak egyaránt. Ciklusát eredetileg a szlovák gyermekeknek írta, zenei anyaga viszont olyannyira érthető és érdekes, hogy határon túl is sikerrel alkalmazható. A népzenei hagyományokat sikerrel építette be a modern zeneművészetbe. Eugen Suchoň művei úgy hazai mint a külföldi viszonylatban a zeneirodalomban és a hangversenypódiumokon egyaránt ma is nagy sikerrel állják meg helyüket.

Irodalom

Burlas, L.: *Slovenská hudobná moderna*. Obzor, Bratislava 1983

Kol. autorov: *EUGEN SUCHOŇ v kontexte európskej hudby 20. storočia*.

Národné hudobné centrum, Slovenská muzikologická asociácia pri SHÚ, Bratislava 1998

Kresánek, J.: *Národný umelec Eugen Suchoň*. Knižnica národných umelcov československých, Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, Bratislava 1961

Kresánek, J. – Vajda, I.: *Národný umelec Eugen Suchoň*. Opus, Bratislava 1978

Štilichová-Suchoňová, D.: *Život plný hudby*. SPN - Mladé letá, s. r. o., Bratislava 2005

Suchoň, E.: *O aktuálnych problémoch hudby 20. storočia*. Sovietska muzyka, 1975/1